

Česko-lužický

Ročník XVIII
Číslo 6/červen 2008

věstník

Pětr Thiemann

Ironija

Zo ma bóle mje spokojíc
smjerće wotewrjena powěsć
dyžli šeptane rozhorjenje,
kotremuž scěhuje zrazom
zaničene ale žiwjenje ...

ty staješe na znamjo
město narowny sebi kamjenj
za sobu měžnik,
ja pisam dalše mjeno
na dalše łopjeno
kartaje tabu.

Ironie

Že mne prý spíše uklidní
smrti otevřená zpráva
nežli šeptané rozhořčení,
za němž vzápětí následuje
život třeba zničený...

tys postavila na znamení
nežli svůj náhrobní kámen
za sebou mezník,
já píšu další jméno
na další list
kartotéky tabu.

Ze sbírky Stajnje zaso mrějš nade mnu (LND, B 1990) přeložil Radek Čermák.



Hřbitov Mikławšk. Foto Petr Ch. Kalina

BJEZ WČERAWŠEHO DNJA NJEJE JUTŘIŠEHO

Timo Meškank wo nowym zapříjeću paralelny swět

Njedawny wopyt turkowskeho ministerskeho prezidenta Recepta Tayyipa Erdoğana w Němskej zaběra přeco hišće němsku zjawnosć. Nětko so w nowinach rozhorjeja, zo bě plakat, z kotrymž wabjachu wopytowarjow na zarjadowanje spočatk lěta w Kölnje, jenož w turkowskej rěči. Těkst na plakace wězo žadyn Němc rozumjeć njemůže: *Avrupalı Türkler'in Kalbi Köln'de Atacak! Başbakan R. Tayyip Erdoğan Avrualı Türkler'le Buluşuyor. Najskerje wšak jón ani rozumili njebychu, by-li němsce wozjewjeny by. Emocionalny podzýnk njeby jich narěčał, woni trjeba-ja za wšo swoje racionalne wujasnjenje a njezapřimnu, zo móže něchtó zwonka jich pak-pak-zhladowanja na swět žiwy być. Pak sy w Němskej Němc, pak sy wukrajnik. Tutón wobstajny dualistiski přečiwk potwjerdža so z přistajenjom so hodžaceho naměstnika: my Němcy versus čí wukrajnicy! Je to konstrukt, kiž šeri we hłowach a služi k tomu, sej swoje stejišćo w mnohoworštowym swěće wuwědomić. Štóz je w Němskej žiwy, je pak zwopředka Němc, pak chce so hišće z Němcem stać. Zbywacy, kotřiž to přenje njejsu a to poslednje nochcedža, su žiwi w paralelnym swěće. Tajki paralelny swět wohrožuje – kaž so twjerdži – towaršnostne žiwjenje w tutym kraju. Tak to dzeń wote dnja z medijow slyšiš. A najbóle łoskočiwe na tym je, hdyž ludźo, žiwi w t. mj. paralelnym swěće, hišće cuzu a njezrozumliwu rěč wužiwa.*

Smy-li ze swójbu w Lipsku po puću, tak bywa to z hólcomaj husto jara wótře. W tramwajce so potom něchtóžkuli w tym wuspytuje, zo by wuhódał, kotru rěč tola rěčimy. Njedawno rjekny student swojim sobujěducym, zo je to ruščina. Či běchu njemało zadžiwanj, kajke pozdatne rěčne znajomosće wón ma. Njeje to ruščina, ale serbščina, praji po chwilce Marija. Myslach sej, zo je to ruščina, znapřečiwi na to student, sym mjenujcy w šuli pjeć lět rusce wuknył. Prašam so, za čo je tutón čłowjek telko časa swójeho žiwjenja tomu wěnował, někajku rěč wuknyć, hdyž je wuslědk potom tón, zo wón ani njespózna, hač je to nětko ta wot njeho wuknjena rěč abo nic.

Mam podhlad, zo su sej Němcy přez swoju stupidnu jednorěčnosć do slepeje hasy zalězli. Po wójnje zwotachu sej po milionach hóstnych džětačerjow do kraja. Tući mějach jim drohi rjedźić, awta a domy twarić abo podobne niske džěta wukonjeć. Džětodawar, ale tež pohonjer do džěta bě Němc a wupěraše so

– wužiwa jo jenož swoju rěč – jako rodženy knježk. Wbohi Italčan, Juhosłowjan abo Polak so tajkemu počinanju wonkownje klonješe, wšak stejese wón na socialnym rěblu wo tójšto štelkow niže. Džensa njewukonjeja čí pozdatni hóstni džětačerjo hižo jednore, njekwalifikowane ručne džěta, ale skutkuja na př. w socialnym wobtuku jako lěkarjo abo hladarjo. Móžeš z tajkim kubtanjem čłowjekom tež po knjejskim wašnju wobchadźeć? Němc to zdokona.

Njeněmcow w Lipšćanskim wšědnym žiwjenju mało zetkawaš. Mać holčki Marie, kotraž chodži do Jakoboweje a Matejoweje pěstowarnje, je Rusowka. Zhonichmy to připadnje na hrajkanišću, jako so naju hólcaj zaso raz hłósnyje šćěkaštaj. W pěstowarni njebychmy so toho ženje dowědzeli, dokelž přewodža holcu zwjetša nan. Mać je lěkarka a ma jako tajka dołhi džětowy dzeń. Holca rěči w zjawnosći jenož němsce, a tež mać z njej jenož němčuje. Podobnje kaž to Polacy w Němskej činja, kiž mjezsobu pólsce rěča, z džěćimi pak němsce. Tute zadžerženje po wašnju chameleona je typiske za wukrajnikow w tutym kraju. Na někajke mi dotal njewuslědźite wašnje je so jim po přichadže do kraja, jich wusonjeného raja, zaščěpiło, zo móžeš tu jenož přežiwjeć, jeli so swojeje identity wzdaš. Je lědma wuwzaća. Chiba klawěrný wučer našeho Jakuba, kiž rěka Haroldo Cardoso Rodrigues. Jako Brazilčan je wón tak eksotiski, zo by chameleonowe zadžerženje po přikładze horjeka mjenowaneje Rusowki hižo groteskne skutkowało. Dwěluju wšak na tym, hač móža starši jeho němskich šulerjow knjeza Rodriguesa jako poľnohódneho sobučtowjeka přiwzać. Džěćom padnje to lóšo, wone su wotewrjene a hakle po času zhladowanje swóich staršich na swět přewozmu. Wuwzaća su móžne. Nan mateje Marie mjenujcy swoju džowku po najnowšim Maša mjenuje.

Słowniček: zapříjeće – pojem, wozjewić – zveřejnit, podzýnk – podtext, pak-pak-zhladowanje – nahlížení buď-anebo, přečiwk – protiklad, naměstnik – synonymum, šeríc – strašit, łoskočiwy – lechtivý, ošemětný, swójba – rodina, wótry – hlasitý, hasa – ulička, hóstny džětačer – gastarbajtr, knježk – pán (majitel panství), rěbl – žebříček, socialny wobtuk – sociální sféra, zadžeržernje – chování, dwělowač – pochybovat, lóšo – snáze, wuwzaće – výjimka.

ČESKO-LUŽICKÝ SEMINÁŘ (6)

Kontakty Pawoła Cyže s Polskem a Poláky

Piotr Pałys

Polsko a Poláci vždy měli a mají mezi Lužickými Srby množství oddaných přátel. Avšak Pawołu Cyžovi narozenému 5. května 1911 v Žuricích náleží mezi nimi zásadní místo. Úzké vztahy s Poláky navázal v době studií na univerzitě v Královci, kde náležel do tamního sdružení Svazu polských akademiků v Německu. Do září 1939 pracoval rovněž jako právní rada v olštýnské centrále Svazu Poláků v Německu.¹ P. Cyž se také aktivně zapojil do struktur lužickosrbského hnutí odporu. V pozdním létě 1937, spolu s Liskou Nawkec, zajišťoval setkání Pawoła Neda s Jurijem Brězanem.² V roce 1938 se zapojil do řad neformální skupiny spolupracujících s polskou výzvědnou službou. Podle pseudonymu důstojníka, který jí vedl, se v literatuře tato skupina nazývá *Michał* (důstojník řídící tuto síť si podle Antona Nowotného v létě 1937 změnil pseudonym na *Karol*).³ V těchto strukturách P. Cyž aktivně pracoval až do vypuknutí války. Jedním z jeho úkolů bylo zabezpečovat kurýrní spojení

mezi v Berlíně bydlícím Pawołem Nedom, v Gdaňsku zaměstnaným učitelem Antonem Nowotným a *Karolem*. Jedno z posledních konspirativních setkání vůdců této skupiny se konalo v červnu nebo červenci 1938 v berlínském bytě Jurije Cyže. Účastník schůzky Pawoł Cyž tehdy obdržel od P. Neda dispoziční, které následně předal Pawołu Nowotnému.⁴ Více méně před týdnem od vypuknutí války se setkal na nádraží v Kutnie s Antonem Nawkou a spojkou Hildou Balzerovou. Jak se ukázalo, bylo to poslední setkání členů skupiny *Michał*. Následkem válečných událostí se kontakty s polskou tajnou službou zcela přerušily. V uvedené době byly rovněž velmi sporadické osobní kontakty členů skupiny *Michał*.⁵ Pawoł Cyž své protinacistické aktivity nesoustředil jen na provádění úkolů v rámci struktury řízené *Michałem* resp. *Karolem*. Pravděpodobně navázal spolupráci s polskou tajnou službou také na jiném poli.⁶ Mohlo zde jít o úkoly vykonávané na území východního Pruska.

Cyž byl zatčen 30. srpna 1939, utekl z transportu do koncentračního tábora v Dachau. Utkaje před německou armádou dorazil až na východ Polska. Po ukončení zářijové kampaně pronikl pod falešnými doklady do Berlína. Následně se vrátil do Lužice. Hledaný gestapem si uvědomoval, že v rodném kraji nemůže zůstat příliš dlouho. Po vyzvednutí nezbytných věcí z domu měl v úmyslu utéci za hranice. Bohužel, na základě udání byl zatčen. Od září 1939 do 28. srpna 1940 pobýval v různých vězeních a nakonec se dostal do koncentračního tábora Oranienburg – Sachsenhausen.⁷ Byl tam rovněž jeho bratr Jurij. Potkali se tam s aktivním členem předválečného Sdružení polsko-lužickosrbského Henrykem Batowským.⁸ V létě 1940 potkal Pawoła Cyže osud mnoha lužickosrbských vlastenců či členů Svazu Poláku v Německu. Zpoza drátů koncentračního tábora byl nuceně začleněn do svazku wehrmachtu.⁹ Dokonce ani v této situaci však nepřerušil kontakty s Poláky. V té době se mu několikrát podařilo setkat se s přítelem ze studentských let pocházejícím z okolí Ratiboře Wojciechem Wawrzynkiem, který byl rovněž zařazen do německé armády. Příležitost k tomu daly Wawrzynkovy služební cesty do Berlína a Drážďan.¹⁰

Gestapo, které od roku 1939 bezvysledně pátralo po členech skupiny *Michał*, počátkem roku 1944 konečně získalo stopu. Do vězení se dostali Jurij Cyž, Pawoł Nedo, Jan Cyž a Jan Meškank.¹¹ Dne 1. listopadu 1944 byl uvězněn také Pawoł Cyž.¹² Nejprve byl umístěn ve vězení Wehrmachtu. Následně pobýval ve vězení lidového soudu v Postupimi s obviněním z přípravy vlastizrady. Před jistou smrtí ho zachránili Rusové dobývající Postupim.¹³

Pobyty ve vězení vážně podlomily Cyžovo zdraví. Byla nutná rekonvalescence, o kterou se postarala jeho sestra Katia.¹⁴ Práci našel P. Cyž spolu s jiným lužickosrbským právníkem Janem Piwarčkem na policejním ředitelství úřadu okresního náčelníka v Kamenci.¹⁵ Zapojil se také aktivně do obnovy organizací lužickosrbského národního života. Spolu s Janem Lipičem, Arnoštem Holanem a Jurijem Měrcínkem se stal členem komise, která prověřovala kandidáty na členství v Domowině na základě politických a národnostních postojů a také na základě postoje k nacistickému režimu.¹⁶

V dubnu 1946 došlo k setkání v Praze úřadujícího sekretáře Lužickosrbského zemského národního výboru (LZNV) dr. Jurije Cyže s polským viceministrem zahraničních věcí Zygmuntem Modzelewským, které bylo podstatné pro další rozvoj polsko-lužickosrbských vztahů. V průběhu rozhovoru žádal J. Cyž polskou vládu o intervenci v Moskvě ve věci přijetí delegace LZNV, vyslovení nesouhlasu s vytvořením centrální německé vlády a také ve věci podpory úsilí založit Lužickosrbskou socialistickou stranu v Budyšině a vydávat lužickosrbské noviny. Sekretář LZNV se také dotkl otázky možného tisku knih v Polsku, vysílání polského rozhlasu pro Lužici, zřízení lužickosrbského gymnázia ve Zhořelci, propuštění zajatců lužickosrbské národnosti z polských táborů a také přijetí dalšího zmocněnce v Polsku. Modzelewski svému partnerovi sdělil, že polská vláda v záležitostech Lužice sama vystoupit nemůže. Je však připraven podpořit případnou iniciativu Československa v této věci. Současně polský diplomat slíbil prošetřit záležitost zajatců a také vyslovil počáteční souhlas s tiskem lužickosrbské literatury v Polsku, uvolnění vln polského rozhlasu a zřízení zhořeleckého gymnázia. Souhlasil také s příjezdem dalšího lužickosrbského zástupce do Polska. Žádal ale jasné vyjádření, že budyšínský Výbor nemá žádné nároky na území ležící na východ od Lužické Nisy.¹⁷

Toto prohlášení podal Pawoł Cyž, který přijel 30. dubna 1946 jako představitel Lužickosrbské národní rady (LNR). Objevil se v něm také návrh odevzdání celé Lužice pod polský protektorát: *My Lužičtí Srbové – prohlašuji to jménem Lužickosrbské národní rady a jménem celého národa – jsme neměli, nemáme*

a nikdy nebudeme mít žádné nároky na území přiznané Polsku Konferencí v Postupimi. Hranicí lužicko-polskou je řeka Nisa! Jsme rádi, že alespoň část historického území Lužice se vrátila Slovanům. Kdyby Polsko získalo celou Lužici již při stanovení západní hranice, neexistovala by dnes lužická otázka, neboť by se naplnila odvěká touha našeho národa vyjádřená v požadavku „odtrhnout se od Německa“. V našem druhém memorandu ze 7. ledna 1946 jsme nastolili projekt oddání se pod polský protektorát.¹⁸ Za hlavní cíl své mise považoval P. Cyž seznámení polské společnosti s lužickou otázkou a také získání co nejvyšší kulturní a materiální pomoci. V politické sféře si kladl za cíl přimět polskou vládu, aby společně s ostatními slovanskými státy vystoupila ve věci Lužice. Podle jeho názoru mohla být otázka státoprávní budoucnosti Lužice vyřešena přičleněním k Polsku nebo Československu ve formě autonomní oblasti, federace s jednou z těchto zemí, eventuálně vytvořením mandátního území v oblasti Lužice pod ochranou OSN nebo SSSR.¹⁹

V létě 1946 navštívil představitel LNR Velkopolsko. Zavítal zejména do hlavních center prolužické činnosti – Poznaň, Jarocina a Krotoszyna.²⁰ Při té příležitosti vydal *Prołuż* příležitostný tisk s názvem *Zachraňme!*²¹ V Poznani se u příležitosti příjezdu P. Cyže konala 22. června 1946 ve Wilsonově parku velká prolužická manifestace. V Jarocině vítali P. Cyže na náměstí představitelé města a okresu a také davu obyvatel. Konala se také vojenská přehlídka.²² Tato událost měla natolik významný dopad, že byla zaznamenána dokonce diplomaty akreditovanými v Polsku.²³

V červenci 1946 v souvislosti pařížskou konferencí ve věci uzavření míru s bývalými satelity Německa se Pawoł Cyž setkal s náčelníkem Jihovýchodního odboru MZV Wiesławem Sobierajským. Informoval polského diplomata o úspěších Marky Cyžové, která v Paříži reprezentovala lužickosrbské národní hnutí. Měla pomocí Andreje Vyšinského získat slib podpory lužickosrbského snažení ze strany SSSR. Otázka vyčlenění území Lužice měla nalézt pozitivní ohlas také u Američanů. P. Cyž současně vystoupil s prosbou, aby polská delegace v Paříži podpořila lužickosrbské postuláty.²⁴ Tyto rozhovory mnoho nepřinesly. Informace předávané P. Cyžem neměly mnoho společného se skutečností, což si polská strana dokonale uvědomovala. Polská vláda neměla v úmyslu se proti vůli Moskvy dotýkat lužickosrbských záležitostí, vzhledem k tomu, že otázka západní hranice byla závislá na stanovisku SSSR.

Kromě problému velké politiky zůstávala v té době ve sféře zájmů lužickosrbského delegáta ve varšavském sídle Slovanského výboru také otázka propuštění Lužických Srbů z polských táborů pro německé zajatce, zřízení lužickosrbské třídy na gymnáziu ve Zhořelci a také navázání kulturní spolupráce. Jedna taková iniciativa, výjezd sboru *Echo* z Katovic do Lužice, byla uskutečněna v létě roku 1946 ve spolupráci s Krajským úřadem pro informace a propagandu.²⁵

Působení v Polsku P. Cyžovi určitě neusnadňoval otevřený konflikt, ke kterému došlo v lužickosrbském národním táboře na přelomu léta a podzimu 1946. Po rezignaci kněze Jana Cyže na funkci předsedy LNR její zbývající členové žádali počátkem června 1946 okamžité odvolání Pawoła Cyže z Varšavy. Byl mu vytýkán nedostatek předpokladů pro výkon té funkce. K tomu všemu byl do Polska posláný bez vědomí a zplnomocnění Rady, zásluhou svého bratra Jurije Cyže řídicího pražský sekretariát LNR. Současně bylo rozhodnuto vyslat jako delegáta Slovanského výboru do Polska dr. Jurije Ješkého.²⁶

Dne 13. července 1946 oznámil dr. Jan Cyž Slovanskému výboru v Polsku odvolání Pawoła Cyže z Varšavy a jmenování Jurije Ješkého na jeho místo.²⁷ Dva dny později byla do Varšavy zaslána informace, že do chvíle příjezdu Ješkého zájmy lužickosrbského národa bude na území Polska nadále reprezentovat Pawoł Cyž.²⁸ Oficiální rozhodnutí v této věci přijala LNR až 22. července 1946. V té době došlo ke krát-

kodobému kompromisu mezi stranami sporu a kněz Jan Cyž se opět ujal vedení Rady.²⁹ Byl to ale klid zdánlivý. V září 1946 obdrželo polské vyslanectví v Praze prosbu z Budyšína o vydání opisu dvou dokumentů. Jednalo se o list, kterým Jurij Cyž delegoval Pawoła Cyže do Polska a také o pozvání Jurije Ješkého do Varšavy jako představitele Lužice ve Slovanské komisi, které bylo zasláno MZV na adresu Společnosti přátel Lužice v Praze.³⁰ V listopadu 1946 se nakonec LNR rozhodla přece jen o stažení nominace Ješkého. Současně bylo varšavské MZV požádáno o pomoc a podporu P. Cyžovi ve věcech, ve kterých bude reprezentovat LNR.³¹

Konflikt v lužickosrbském národním táboře nadále trval. Ve dnech 8. až 11. prosince 1946 se v Bělehradu konal Všeslovanský sjezd. Účastnily se ho dvě lužickosrbské delegace. Jménem budyšínského Slovanského výboru jel do Bělehradu Pawoł Nedo, Michał Nawka a Měrćin Nowak-Njehorňski. Před nimi se tam objevili pracovníci NR: Jurij Rjenč, Marka Cyžowa, Korla Wirt a také Pawoł Cyž s manželkou. Na místě předali generálu Gundurovovi memorandum LNR.³² V lednu 1947 informovali Pawoł Cyž a Jurij Rjenč nadporučíka Kirilenka ze sovětského vojenského velitelství v Budyšině o průběhu bělehradského sjezdu.³³

V únoru 1947 předal Pawoł Cyž šefovi Polské vojenské mise v Německu generálu Prawinovi dopisy kněze Jana Cyže pro prezidenta Polska Bolesława Bieruta a premiéra Józefa Cyrankiewicze.³⁴ Nakonec v březnu 1947 podal na ředitelství PZZ v Poznani protest proti tomu, že Varšava podpořila stanovisko SSSR ve věci Lužice.³⁵ Jak se zdá, tyto kroky podnítily zmiňované rozporuplné vnímání jeho osoby mezi členy LNR, kteří přišli z Domowiny a také konečnou porážku politického tábora zformovaného kolem kněze Jana Cyže, který 20. února definitivně rezignoval na funkci předsedy Lužickosrbské národní rady. Pawoł Cyž politické činnosti zcela nezanechal. V červenci 1947 došlo k jeho setkání s vicepremiérem a vůdcem protikomunistické Polské strany lidové Stanisławem Mikołajczykiem.³⁶

V letech 1946–1949 spojovaly Pawoła Cyže velmi silné svazky s Opolím. Je samozřejmé, že z okolí Opolí pocházela řada jeho přátel z doby studií a práce ve Svazu Poláků v Německu, například vzpomínaný Wojciech Wawrzynka nebo v koncentračním táboře v Dachau Němci umučený Ryszard Knosała. Tyto vazby dodatečně posílil sňatek Pawła Cyže s Ryszardovou sestrou Annou, uzavřený v Opoli 22. září 1946. Tato událost se stala příležitostí pro manifestaci polsko-lužického přátelství a její účastníci tenkrát založili Kruh přátel Lužice.³⁷ Roku 1947 se Pawoł Cyž s rodinou do Opolí přestěhoval natrvalo. Bydleli v ulici Slezských povstalců 11, v domě Bronisławy Ligudové, kolegyně P. Cyže z doby studií v Královci.³⁸ Práci našel rovněž u kolegy ze Svazu Poláků v Německu Lukwika Affy. Od 1. září 1947 do 30. září 1949 pracoval v jeho právní kanceláři v Olešně. Jeho manželka, lékárnice z povolání, přijala práci v jedné z opolských lékáren.³⁹

Dne 19. září 1948, na schůzi věnované vztahům s Polskem rozhodl hlavní výbor Domowiny, že od této doby nemá žádný Lužický Srb pobývajících v Polsku právo vystupovat před státními orgány jako oficiální představitel Domowiny. Byla rovněž zrušena veškerá zplnomocnění. Od té doby měla Domowina jednat s polskými orgány jen prostřednictvím Polské vojenské mise v Berlíně a její vyslanci a představitelé měli obdržet jen konkrétní zplnomocnění. Současně byla Polská vojenská mise v Berlíně požádána, aby výjezdní víza do Polska byla vydávána jen Lužickým Srbům legitimujícím se zárukou vydanou hlavním výborem Domowiny. Bylo rovněž rozhodnuto odvolat z Polska Pawoła Cyže, Antona Nawku a také Arnošta Černíka.⁴⁰ Pawoł Cyž ale po likvidaci struktur LNR neměl v úmyslu se vrátit do Lužice. Odklad návratu zdůvodňoval rodinnými důvody (pokročilé těhotenství ženy).⁴¹

V roce 1949 stalinizace života v Polsku, i když v porovnání s ostatními zeměmi východního bloku značně opožděná, začala očividně nabírat tempo. Na podzim 1949 byla situace už natolik hrozná, že se Cyžovi rozhodli odjet do Západního Německa. Tím začala další životní etapa P. Cyže, která už není bezprostředně svázaná s Polskem. Pawoł Cyž zemřel v roce 1977.

1. P. Šurman, *K pošěgam mjazy polskimi a serbskimi kulturnymi procowarjami w XX lětstotku* [w:] *Lužyce w nowożytnych i najnowszych dziejach Europy Środkowej*. Práce pod redakcí Tomasze Jaworského a Mieczysława Ostrowského. Zielonogórskie Studia Łużyckie Nr 1, Zielona Góra 1995, s. 133.
2. J. Brėżan, *Naše započatki, Rozhlad*, č. 7/8, 1995, s. 260.
3. P. Nowotny, *K stawiznam ilegalneho antifasiskeho spječowanja Serbow, Rozhlad*, č. 1, 1996, s. 15.
4. P. Šurman, *cit. dílo*, s. 132–133.
5. P. Nowotny, *cit. dílo*, s. 16.
6. P. Šurman, *K pošěgam mjazy polskimi a serbskimi kulturnymi procowarjami...*, s. 133.
7. Dopis Anastázie Cyžové z 30. 10. 2002, ze sbírky autora.
8. P. Schurmann (=Šurman), *Die sorbische Bewegung 1945–1948 zwischen Selbstbehauptung und Anerkennung*, Budyšin 1998, s. 27, příp. 31.
9. Dopis Anastázie Cyžové, nedatovaný, ze sbírky autora.
10. W. Wawrzynek, *Pamiętnik Opolanina*, Opole 1965, s. 194–195.
11. A. Bresan (=Brėżanec), *Pawoł Nedo 1908–1984. Ein biografischer Beitrag zur sorbischen Geschichte*, Budyšin 2002, s. 159; P. Nowotny, *cit. dílo*, s. 16.
12. Dopis Anastázie Cyžové, nedatovaný, ze sbírky autora.
13. Tamtéž.
14. Tamtéž.
15. P. Schurmann (=Šurman), *Die sorbische Bewegung 1945–1948...*, s. 63.
16. P. Schurmann (=Šurman), *Die sorbische Bewegung 1945–1948...*, s. 73.
17. C. Skuza, *Kwestia serbołużycka w polskiej polityce zagranicznej (1944–1949); Zeszyty Naukowe Wojskowej Akademii Politycznej*, nr 121, 1984, s. 90–91.
18. Citace: T. Szkopek, *Serbowie Łużycy do Narodu Polskiego (oświadczenie oficjalnego delegata Łużyc w Polsce, ministra dr Pawła Cyża z dnia 30. IV. 1946 r.)*, článek dostupný na internetové stránce www.bezuprzedzen.pl/dokumenty/luzyce.
19. A. Puchalka-Zabrzeski, *Niemcy terroryzują ludność łużycką. Wywiad z przedstawicielem Serbów Łużyckich w Warszawie; Polska Zachodnia*, 1946, nr 23–24 (45–46).
20. Pobyt Cyže ve Velkopolsku podrobně mapoval *Głos Wielkopolski: Do Poznania przybędzie przedstawiciel Serbów Łużyckich*, 19. 6. 1946, nr 166; *Przedstawiciel narodu łużyckiego w Poznaniu*, 24. 06. 1946, nr 171; *Dr Paweł Cyż opuścił Poznań*, 29. 6. 1946, nr 176; *Przedstawiciel narodu łużyckiego w Jarocinie*, 02. 7. 1946, nr 179; *Dr Paweł Cyż w Krotoszynie*, 06. 7. 1946, nr 183.
21. J. Brodacki, *Polski Ruch Obrony Łużyc w latach 1945–1950; Przegląd Polonijny*, 1998, z. 1, s. 95.
22. M. Ziółkowska – Sobocka, *Profesor dr Leon Kaczmarek (1911–1996); Zeszyty Łużyckie*, t. 17, 1996, s. 64–65.
23. E. Reale, *Raporty. Polska 1945–1946*, Warszawa 1991, s. 248–249.
24. T. Szkopek, *Czy wolno pomagać Łużyczanom? Dylematy resortów spraw zagranicznych Warszawy i Prazi latem 1946 roku cz. I*, článek dostupný na internetové stránce www.bezuprzedzen.pl/historia/luzykanie.
25. SKA, sign. D II 4. 7A, pismo Zarządu Towarzystwa Chór Męski Echo w Katowicach do dr Pawoła Cyža z 3. 7. 1946 r., č. 73.
26. SKA, sign. D II 1. 1B, stanovisko członków ŁNR z 4. 6. 1946 r., č. 98.
27. SKA, sign. D II 4. 7A, pismo ŁNR do Komitetu Słowiańskiego w Polsce z 13. 7. 1946 r., č. 75.
28. SKA, sign. D II 4. 7A, pismo ŁNR do Komitetu Słowiańskiego w Polsce z 15. 7. 1956 r., č. 76.
29. SKA, sign. D II 1. 1B, protokol z posedenja Łužikoserbkeje Narodneje Rady w dnu 22. 7. 1946 r. w Hajnicach, č. 103.
30. SKA, sign. D II 4. 7A, pismo do radcy Poselstwa polskiego w Pradze Romana Staniewicza z 19. 9. 1946 r., č. 81.
31. T. Szkopek, *Czy wolno pomagać Łużyczanom?... cz. I*.
32. A. Bresan (=Brėżanec), *op. cit.*, s. 179; P. Schurmann (=Šurman), *Die sorbische Bewegung 1945–1948...*, s. 134–136.
33. P. Schurmann (=Šurman), *Die sorbische Bewegung 1945–1948...*, s. 142.
34. SKA, sign. N VII 427, předsyda ŁN Rady Jan Cyž čefej pólseje wojskeje misije w Berlinje knj. Generalje Prawinej, 10. 2. 1947 r.
35. M. Mieczkowska, *Łużyce a polska opinia publiczna w latach 1945–1949; Lėtopis*, zw. 1, 1993, s. 103.
36. M. Mieczkowska, *Między koncepcją a praktyką. Polska wobec Łużyc w latach 1945–1990*, Szczecin 2002, s. 75.
37. P. Pałys, *Problem łużycki w prasie opolskiej w latach 1946–1947; Zeszyty Łużyckie*, t. 11, 1994, s. 53–59.
38. Dopis Anastázie Cyžové z 19. 10. 2002, ze sbírky autora.
39. Nedatovaný dopis Anastázie Cyžové, ze sbírky autora.
40. SKA, sign. D II 4. 7D, pismo Głównego Sekretariatu Domowiny do Szefa Polskiej Misji Wojskowej w Niemczech z 29. 9. 1948 r., č. 85.
41. SKA, sign. D II 4. 7D, list Pawoła Cyža do Domowiny z 9. 10. 1949 r., č. 104.

Přeložil Petr Sikora.

Přednáška o lužickosrbských biblích

Dne 24. dubna 2008 proběhl v knihovně slovanského semináře FF Univerzity Karlovy pravidelný členský večer SPL. Mgr. Richard Bígl, Ph.D. na něm pronesl přednášku na téma *Biblické překlady v lužické srbštině*. V erudovaném a systematickém výkladu podal přehlednou charakteristiku nejdůležitějších biblických památek v lužické srbštině od Jakubicova dolnolužického rukopisného překladu z roku 1548 přes Hórníkův a Łusčanského hornolužický překlad Nového zákona z roku 1896 až po katolické Písmo svaté z předloňského roku. R. Bígl připomněl, že od roku 1728 vyšla evangelická hornolužická bible dosud 11× naposledy v roce 1905) a divákům na dataprojektoru představil některé ukázky z lužickosrbských biblických překladů. Poukázal také na zajímavá sorabika z knihovny Slovanského semináře, mezi nimiž je i Frenclův překlad Nového zákona z roku 1835.

kp
Lužičtí Srbové na veletrhu Svět knihy

Ani na letošní knižní události roku (24. 4.–27. 4.) nesměli chybět Lužičtí Srbové. Nakladatelství Domowina si už vypěstovalo i mezi letošními rekordními 34 tisíci návštěvníky skupinu stálých příznivců, kteří jeho stánek mezi jinými 384 vystavovateli každoročně navštěvují, jistě nejen kvůli značné slevě oproti německým cenám. Nakladatelství dává svému působení na knižním veletrhu v Praze značnou váhu, české knihovny zde často nakupují důležité příručky, proto po část veletrhu službu na stánku vykonávala sama ředitelka paní Maćijowa. Podobnou pozornost nakladatelství věnuje veletrhu varšavskému a každý rok v jednom z těchto dvou měst pořádá autorské čtení. Letos je sudý rok, přednost má Varšava, kde letos proběhlo čtení Róži Domašcyny (mj. z knihy *Koče čary*), a proto se stalo dobrým zvykem, že literární akci v souvislosti s veletrhem pořádala SPL. Letos se tak stalo na „světové“ premiéře nové sbírky Tima Meškanka *skok za módrinu ... / cesta po modré...* (vlastní náklad, Lipsko 2007) 6. května. Díky bohatě nadílce českých knih o Lužici byl na stánku k dispozici seznam knih, které vyšly za poslední dva roky nebo v nejbližší době vyjít mají. A některé zde bylo možné i koupit, jako je třeba čerstvě vytištěná *Moudrost Lužických Srbů* (Janua, Praha 2007), sbírka lužickosrbských přísloví od Milana Hrabala.

račk
Antologie také na severu Čech

28. dubna představil Milan Hrabal svoji lužickosrbskou antologii *Jazyk, jímž porozumíš větru* i v Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem. Jako hudební doprovod zvolil nahrávky skupiny Wólbernosce. Většinu návštěvníků tvořila necelá padesátka spíše pasivních studentů Pedagogické fakulty UJEP. Ke kultivované diskusi nakonec přispěl literární kritik Ivo Harák, zúčastnil se jí i zdejší lektor lužické srbštiny Zdeněk Valenta, který předčítal básně v originálech. Čtenáře jistě potěší, že na UJEP se koná jednosemestrální kurs lužické srbštiny a dvousemestrální kurs lužickosrbské literatury. Mezi diváky byl také předseda Severočeského klubu spisovatelů a příznivec Lužice spisovatel Ladislav Muška.

račk
Z HORNÍ LUŽICE
Nová antologie i v Budyšině

8. května proběhla třetí a poslední ze série prezentací nové lužickosrbské antologie Milana Hrabala. V budyšinské Smolerjec kniharni se sešla podobná skladba autorů jako v Praze. Počet účastníků byl sice nižší, ale o to bylo setkání srdečnější. Někteří účastníci pokládali otázky a děkovali, že taková kniha vznikla. Například pan Rudolf Kilank ocenil, že předmluva i vysvětlivky

obsahují řadu vysvětlujících pasáží, protože český čtenář často nemá představu, jak vlastně situace v Lužici vypadá.

račk
23. 4. a 7.5.

V Budyšinské městské knihovně byla 23. 4. u příležitosti padesátiletého jubilea Národního nakladatelství Domowina zahájena výstava *Knihy v kole času (Knihy w kole časow)*. Nakladatelství vydalo za dobu své existence 3 800 knižních titulů. Jednatelka nakladatelství Marka Maćijowa na výstavě zmínila uvedla, že knihy vydané Domowinou se vždy vyznačovaly vysokou úroveň grafického zpracování. Připomněla, že mnohé z nich byly oceněny na knižním veletrhu v Lipsku jako *nejkrásnější knihy*. Nakladatelství se podle Maćijowé zavazuje tuto vysokou úroveň zpracování zachovat i do budoucna. Součástí knižní přehlídky je i výstava ilustrací lužickosrbských grafiků. U příležitosti jubilea se bude 5. července konat v nakladatelství den otevřených dveří.

24. 4. a 25. 4.

Škole druhého stupně v Rakecích hrozilo zrušení. Do pátého ročníku se na příští školní rok přihlásilo pouze 29 dětí. Po jednání budyšinského krajského rady Michaela Hariga se starostou Jurijem Paškou se však podařilo zrušení o rok oddálit. Vzdělávací zařízení tedy bude v příštím školním roce opět fungovat, avšak nesmí již přijmout nováčky do pátého ročníku.

28. 4.

Spolek lužickosrbské mládeže Pawk uspořádal 25. 4. v budyšinském Lužickosrbském domě valnou hromadu. Předsedkyně Lydija Šusterec na ní vyjmenovala úspěchy loňského roku. Spolek organizoval především sportovní setkání a výměny s ostatními evropskými národnostními menšinami. Zároveň zde bylo řečeno, že za poslední roky vstoupilo do Pawku pouze pět mladých Lužických Srbů; v diskuzi členové proto projednávali účinnější metody agitace.

6. 5.

Profesionální Lužickosrbský lidový umělecký soubor a amatérský Lužickosrbský folklórní soubor Wudwor nacvičily společně nový pořad pod názvem *Naše Lužice*. „*Programem chceme veřejně prezentovat dobrou společnou práci a v této neobyčejně těžké době stát po boku Lužickosrbskému lidovému uměleckému souboru*“, řekl předseda Wudworu Tobias Domš. Komponovaný galaprogram nabízí choreograficky zpracované tance a folkloristické úpravy lužickosrbských lidových písní. Premiéra programu se uskutečnila 9. května.

9. 5.

Zastupující předseda frakce SPD ve Spolkovém sněmu Německa Fritz Rudolf prohlásil, že se jeho frakce v budoucnosti bude při jednáních o rozpočtu zasazovat o to, aby byl zvýšen podíl státu na financování Nadace lužickosrbského národa. Dosavadní podíl 7,6 miliónů eur by se měl zvýšit na 8,2 milióny eur. Částka odpovídá požadované polovině prostředků pro financování Nadace; druhá polovina subvence jde z rozpočtů spolkových států Saska a Braniborska.

Zprávy ze Serbskich Nowin připravil Petr Ch. Kalina

Z DOLNÍ LUŽICE

V Chotěbuzi byla slavnostně odhalena dvojjazyčná pamětní tofla (deska) připomínající, že na místě dnešní pojišťovny byla před 80 lety, tj. v době, jež srbství příliš nepřála, založena první otevřeně srbská instituce v dolnolužické metropoli: Serbska ludowa banka.

V obci Hochoze vystoupilo budyšinské Němsko-serbske ludowe džiwadlo s premiérou muzikálového kusu v dolnosrbštině *Diamanty njezachadaju*. Představení je založeno na „šlágrech“ z 50 let vysílání dolnosrbského rozhlasu. Poslze se hrálo také

v Janšojcích, Chotěbuzi a Bórkowech. Návštěvnost dosahovala počtu 80 diváků, což je v Dolní Lužici úspěch.

V hostinci Serbski dwór v Dešně proběhlo tradiční odpoledne písniček, tance, lidových krojů a humoru s názvem *Pójsynoga* (Po-vsi-noha). Tyto veselice, velice oblíbené u starší generace *maminorěčnych* Dolních Srbů (rodilých mluvčích), jsou v dědinách okolo Chotěbuzi pravidelně organizovány Školou dolnosrbského jazyka a kultury pod vedením Marie Elikowské-Winklerové, původem z Polska.

U mladých Srbů v Dolní Lužici jsou pak populární zejména akce Dolnosrbského gymnázia. Jednou z nich byla 18. dubna v Srbském muzeu zahájená výstava výtvarných dílek gymnazistů pojmenovaná *Póglědnjenja* (Pohledy).

Taktéž v Chotěbuzi, ale tentokrát v Srbském domě, byla 24. dubna otevřena umělecká výstava *Mólarstwo, grafika a plastika* Klause Bramburgera, přítele Srbů z Gubina, a na 10. května se v klášterní oranžerii v Nové Calí (Neuzelle) přichystala další *wustajeńca* děl známého srbského malíře první poloviny 20. století Wylema Šybarja.

Ze starých dolnosrbských lidových tradic přelomu dubna a května vyniká *stajanje majskego boma* (stavění máje, *bom* = strom). Děje se tak v předvečer prvního máje – 30. dubna. V Brězowce se k tomu přidalo – podobně jako u nás – i *chódojtypalenje* (pálení čarodějnice).

Z Nowého Casniku 16–19/2008 připravil František Březina



Protyka 2008

LND Budyšin 2007, 159 s.

Kalendář obsahuje vyváženě témata jak z minulosti, tak i z živé přítomnosti. Redaktor Alfons Frencl to zdůvodňuje: *Snano tež lětuša Serbska protyka na swoje wašnje šerpatku tomu dodawa, zo so do swójskeho schowa před swětom njewučěkamy abo so dospoštņnje w globalnym swěće njezhubimy*. Brožura obsahuje tradiční údaje kalendářní: názvy měsíců (srbské i německé), svátků (evangelické i katolické), data posvícení, stoletý kalendář, astronomické údaje, zdravotnické pokyny, data důležitá pro zemědělce atd. Sestavil je Jurij Šořta-Nowowješčanski.

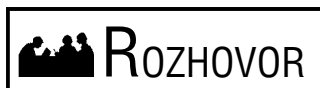
Protože byly Njebjelčicy vyznamenány čestným označením nejhezčí vesnice v Sasku, je jim a okolí věnováno několik článků (Alfons Frencl, Jurij Luščanski, Delenkovi). Českého (cyklo)turistu bezpochyby zaujme sdělení, že z podnětu starostova bylo sem přeneseno a znovu postaveno velké *torožo* (brána), skrz něž se vcházelo do lužickosrbské vsi na výstavě v Drážďanech roku 1896. Škoda že fotografie (s. 40) není dost zdařilá. Snad český turista nakreslí (nebo aspoň vyfotografuje) obrázek zdařilejší a v ČLV otiskne i se vzpomínkou na tehdejší výstavu (podrobnosti o ní najde v měsíčníku Lužica 1896).

České návštěvníky zaujme i Miłočanska žaba (známá i z krásné literatury), velký balvan při říčce Jawoře. Spisovatelé článků jsou vesměs rodáci z tamějších končin, a z jejich slov vyzařuje zaujetí a láska k lužickosrbské domovině. V Protyce se dále připomíná několik výročí (LND, Pawoł Nedo, lužickosrbské brigády po skončení války aj.). Hinc Šewc vykládá německou přezdívku Schiebock a jiná místní jména, Alfons Frencl uvádí řadu místních jmen s přívlastkem *serbski – wendisch*. Nabádavou báseň otiskuje Křescan Krawc (*Što trěbne bylo by za nas*). Celý jeden oddíl je věnován dětem (*Protyka za džěci*) s příspěvky žáků, hádankami, vtipy a křížovkami i zajímavými články. Jsou tu i dva příspěvky českých autorů (Antonín Vlk popisuje československé pevnosti proti očekávanému německému útoku v r. 1938, František Vydra vzpomíná na svou návštěvu v kraji *Drjewjanů*).

Na 46 stránkách jsou inzeráty podnikatelů a řemeslníků v lužickosrbském jazyce. To je ráj pro sorabistu. Najde tu mnoho uživatelných (odborných) pojmenování, která by jinde hledal obtížně.

Serbska protyka 2008 je zajímavá, pro každého poutavá. Dá se jí výhodně použít i při studiu a výuce lužické srbštiny. Ne nadarmo se říká, že to je nejčtenější lužickosrbská publikace. Zásahu o to má především redaktor, který jí řídí už několik desetiletí.

Jiří Mudra



Tři otázky na Mgr. Richarda Bígla, Ph.D.

R. Bígl (narozen 1973) je jediným sorabistou, který v Praze po roce 1989 obhájil doktorskou disertaci na jazykovědné téma v oboru sorabistika (Jmenné skloňování substantiv u Jurije Hawštyna Swětlika, 2004).

Jak a kdy jste se stal členem SPL a jak vzpomínáte na období, kdy jste byl předsedou Spolku česko-lužického a členem redakce Věstníku?

Členské večery sekce pro studium lužickosrbské kultury při Společnosti přátel Národního musea jsem navštěvoval od roku 1988. Ve čtrnácti letech, kdy jsem se o Lužických Srbech dozvěděl, pro mě byla jejich existence jevem takřkajíc úchvatným. Tím zůstala dosud, ovšem těžiště mého „srbomilného“ zájmu se koncem devadesátých let přeneslo z občanského aktivismu do vědy. Ale zpět k jejich počátku – do roku 1990. Vedení SdPL tehdy nejevilo ochotu přizpůsobit styl své práce popřevratovým poměrům, především potřebě více dbát rozmanitých názorů. To mě přimělo k rozchodu s ní a budování nové organizace. Ačkoli se nám leccos podařilo, s odstupem času hodnotím tehdejší krok spíše záporně. Rozkol vzešlý z nedorozumění mladých a starých jsme o deset let později museli pracně překonávat. Co se týče desítilété redaktorské práce pro Věstník, hodně jsem se při ní naučil. Ačkoliv jsme

se s vedoucím redaktorem Jiřím Mudrou nejednou vášnivě přeli, na redakční porady v Lužickém semináři a později u něho doma vzpomínám rád.

Sledujete pravidelně lužickosrbská periodika? Které beletristické publikace z lužickosrbské literatury jsou vám nejbližší a proč?

Dostávám Pomhaj Bóh a e-mailem Serbske Nowiny. Přes Internet občas poslouchám dolnosrbský rozhlas a v knihovně nahlížím do Lětopisu. Výběr srbské beletrie podřizují potřebám jazykovědy. Pro sestavování dolnosrbsko-českého slovníku, čehož jsem musel pro nedostatek času zanechat, jsem četl díla poválečných prosaiků, abych z nich vypisoval slovní spojení. Při zkoumání osobních zájmů jsem se nedávno dostal k povídkám Jana Bohuwěra Mučinka, který ještě v devatenáctém století užíval starších tvarů dvojnásobného čísla, než známe ze současného jazyka.

Jaké jsou nyní vaše badatelské zájmy a priority v oblasti sorabistiky a jak se slučují s vaším zaměstnáním?

Zaměřuji se na vývoj skloňování. Námět původně doktorské práce hodlám rozšířit o další slovní druhy a především ve vztahu k spisovnému jazyku obojí Lužice. V podstatě by mělo jít o kapitoly z historické mluvnice, jejíž dosavadní neúplné a částečně zastaralé zpracování považuji za velkou výzvu oboru. Můj půlúvazek v oddělení služeb Slovanské knihovny mi usnadňuje přístup k literatuře i slavistům, kteří k nám jako čtenáři docházejí. Z větší části jde však o rutinní nekvalifikovanou práci.

Připravil Petr Kaleta

Ústav slavistiky brněnské filozofické fakulty uspořádal pro své studenty ve dnech 17. a 18. dubna 2008 slavistickou exkursi do Lužice. Akce vzbudila zájem osmdesáti studentů různých slavistických oborů, kvůli omezené kapacitě autobusu však mohlo být uspokojeno pouze čtyřicet pět zájemců. V následujících řádcích přinášíme dojmy z první návštěvy Lužice sepsané jednou z účastnic exkurse.

Lužickosrbská mozaika aneb Slavistické putování brněnských studentů na Lužici a zpět

Lucie Kolarovičová

Zjara je Lužice obzvláště krásná. Kocháte se svěží krajinou a mimoděk vás napadnou slova Zejlerovy básně: *Rjana Lužica, spravna, přecelna...* Jediné, co snad může trochu rušit, jsou německé nápisy kolem dokola, které vám vnucují myšlenky na pohnutý osud lužickosrbského národa, kultury i jazyka. Všechno kolem vás je ale zatím nepoznané, jako mozaika, do které si zasazujete kamínky poznání a tvoříte si obraz o dějinách i současnosti Lužice.

Budyšínský Lužickosrbský dům nás prostřednictvím Bjarnata Cyže, jednatele Domowiny, a Rafaela Wowčera, vedoucího Jazykového centra Witaj, přivítal skutečně vře-

le. Mluvílo se o mnohém. O tom co bylo, o tom, co právě je, a v co se doufá, že přijde. O kultuře, historii, o současné pozici Lužických Srbů, o projektech na podporu kultury a zachování jazyka, mluvílo se o knihách i učebnicích. A všichni poslouchali a zajímali se, kladli otázky a pan Cyž i pan Wowčer na ně neúnavně odpovídali. Jenže čas se brzy naplnil a nezbylo nic jiného, než se s Lužickosrbským domem rozloučit.

Cedulka na rohu budovy dala vytušit, že vstupujeme do Lužickosrbského ústavu. Místnosti voněly novotou a lužickým jarem, které pronikalo otevřenými okny přímo do posluchárny. Atmosféra tady nebyla o nic méně přátelská a přijetí o nic méně vřelé – ředitel ústavu prof. Dietrich Šoita a pan Franc Šěn ochotně vyprávěli o cestě ke vzniku ústavu i o historii budovy, v níž se nachází. Nezůstalo ale jen u slov – směli jsme navštívit knihovnu. Když tak stojíte v onom prostoru a díváte se na police před sebou a i když víte, že to na nich není celý knižní fond, říkáte si, že je těch knih málo a že se tísni v malé místnosti. A přesto, zdá se, vypráví pan Šěn hrdě o tamních exemplářích a s nemenší hrdostí ukazuje poslední výtisky slavistických časopisů a výborů – a hle, i výbor česky psaný. Pyšní se slovníky a jako velkou perličku přidává japonsko-lužickosrbský slovník, který sepsal účastník jejich letního kurzu lužické srbstiny. Ty nejvzácnější kousky jsou ale schovány v archivu, ten pro smrtelníky zůstává uzavřen. Krátká výstavka však pomohla vytvořit si představu o pokladech v Srbském národním archivu schovaných – nejen knihy nebo litografie, ale i například hudba se skrývá v jeho zdech.

Cesta přímo odsud vedla ke knihkupectví Domowiny. Znáte tu vůni nových knih? To jste hned jako v jiném světě, prochází-



Studenti brněnské slavistiky před Lužickosrbským domem v Budyšíně.

te jím, občas si zlehka přivoníte k novým stránkám a snažíte se odhalit tajemství knihy... tím víc pak se cítíte okouzleni, když kolem sebe vidíte jen knihy lužickosrbské. A ačkoliv rozumíte jen zčásti a nebo vůbec ne, nic to nemění na svátečnosti chvíle.

Jenže obraz se spojí, až když jsou všechny kameny v něm zasazeny. A jeden přehádný kousek do naší mozaiky získali jsme díky panu Fabianu Kaulfürstovi, vědeckému pracovníkovi choťebuzského oddělení Lužickosrbského ústavu. Ten nás seznámil s dějinami Budyšina i jeho architekturou. Srdce Horní Lužice je krásné a starobylé a zachovává si svou středověkou důstojnost. Úzké ulice lemují řady překrásných domů, jejichž historie se vrství v barevných fasádách tak, jak přicházela, vysoké věže dohlížejí na mravenišť pod sebou, majestátní hrad Ortenburg pne se nad tichou Sprévou, která se pod ním klikatí. Stojíte na kopci a díváte se, jak tento nádherný obraz polévá zapadající slunce a hlavou se vám honí vzpomínky na to, co jste toho dne zažili, co jste slyšeli i viděli a může vám být najednou líto, že lužická historie a kultura dosáhla právě tohoto bodu. Díváte se vlastně na německé město, na německy mluvící město – ale přesto se Vám vybavuje jeho původní obraz, vidíte rozblácené ulice středověkého města i honosné domy úspěšných obchodníků, vidíte, jak je město obléháno husity či vojsky saskými a tak snadno si přestavíte i „čestného“ zbojníka Karáska. Na všechno se díváte lužickým očima, prostě vám to jinak nedá. Jenže pak si uvědomíte, že i přes veškerou fantazii je skutečnost jiná a ačkoliv byste moc chtěli, nemůžete s ní hnout, ani ji změnit. Lužice se stává pomalu a jistě muzejním kouskem, který je opečováván hrstkou vytrvalých patriotů a Lužicí nadšených institucí i jedinců. A ačkoliv si říkáte, že byste jim chtěli nějak pomoci, cítíte jaksí, že toto všechno je nevyhnutelné. Můžete alespoň říci – byl jsem na Lužici, můžete sveřepě mluvit na prodavačky v obchodech česky a trvat tak na „slovanské tradici“, ale stejně zjišťujete, že vám nerozumějí. Přesto ale potkáte v Budyšíně Lužičany, kterým se, po zaslechnutí češtiny, rozzáří tvář a začnou s vámi hovořit lužickosrbsky. To se pak neubráníte úsměvu, protože i když víte, že je to spíše náhoda, je to i malá nepatrná naděje.

Jedním z nejkrásnějších a nejrozáznějších míst Budyšina je bezesporu hřbitov nad Sprévou, nad kterým se hrdě klenou zbytky gotického kostela zničeného za třicetileté války. Zdá se mi, že právě zde se skrývá duše Budyšina. Je to tiché důstojné

místo pod hradebními zdmi, místo odpočinku i velkých osobností, vědců i spisovatelů a básníků, jakýsi budyšínský Slavín. Procházíte a dovídáte se o lidech, jejichž činy přžívají po staletí a mimoděk si vzpomenete na putování Adolfa Černého a Ludvíka Kuby. Třeba některého z těch lidí znali, kdyby od nich něco četla, nemohla by poeticky plácnout „třeba“ setkali se přece ještě se starou Lužicí, sice již pomalu odcházející, byli svědky zbytků starých dob; dnes o nich svědčí jen exponáty v muzeích a knihy v archívech. Ale právě tady máte pocit, že si to všechno zakonzervované můžete znovu představit.

Posledním kamenem do překrásné lužickosrbské mozaiky byla návštěva Lužickosrbského muzea. Bývalý solný sklad hradu Ortenburgu skrývá a uchovává celou krásu a dějiny již téměř zmizelé Lužice. Najednou můžete nahlédnout do vesnické chalupy a dát hmatatelné rozměry své představě z románů a povídek, najednou se před vámi objevuje původní běžný život, hrnce, hrníčky, ošatky, truhly, nenápadně nakukujete paní domu do jejího šatníku – překrásně malované dřevěné skříně; dozvídáte se, jak lužický den vypadal, jakým činnostem se Lužičané věnovali, zkoumáte včelařské nástroje, musíte se podívat ploše s nesčetnými rybníky i poctivé práci místních hrnčírů. Unikátní sbírka lužickosrbských krojů vás bezesporu uchvátí, s jakou rozmanitostí jsou kroje zdobeny a krásleny, jak se kraj od kraje odlišují, snažíte se odhadnout, kolik že asi šaty váží a možná si pomyslíte, že byste něco takového nosit nechtěli. Ale s jakou hrdostí byly tyto kroje určitě nošeny! Neměně okouzleni budete lužickosrbskou hudbou, škoda jen, že některé z nástrojů jsou pro nás i další generace ztraceny. Nebo byste se raději podívali do lužické školy? I to zde můžete zažít. A pokud procházíte mezi obrazy, určitě budete očima hledat Kubova díla a myslím, že se dá bez nadsázky říci, že patřily k jedněm z nejlepších.

Tak si zasadíte na této cestě poslední barevný kamínek do mozaiky o Budyšíně a Lužici a cítíte zároveň pohnutí nad její krásou a lítost nad její mizící kulturou, jež je stále neustále a neúnavně oživována. Držíme jí palce.

Naše poděkování patří všem, kteří nás s Lužicí seznámili a kteří nám o ní ochotně vyprávěli a našim milým pánům magistrům Petru Kalinovi a Josefu Šaurovi, díky jejichž pečlivé přípravě cesty jsme se skutečně ocitli na Lužici obklopeni jejím jazykem, dějinami i kulturou.

Výzva

Hledáme Lužické Srby žijící v České republice

Na redakci Česko-lužického věstníku se obrátila paní Hana Šulcová, Lužická Srбка pocházející z Worklec. Paní Šulcová pracovala v Rumburku, našla si českého manžela a od roku 1950 žije v Mečeříži u Benátek nad Jizerou.

Paní Šulcová by se velmi ráda dozvěděla o dalších Lužických Srbech, kteří se usadili v České republice. Pokud můžete přispět informací, napište redakci Věstníku. Děkujeme Vám!

Děkujeme Magistrátu hlavního města Prahy za poskytnutí grantu ve výši 80 000,- Kč na nový nábytek pro Hórnikovu knihovnu.

Česko-lužický věstník. Časopis o Lužici, sorabistice, literatuře a menšinové politice. Česko-serbski wěstnik. Časopis wo Serbach, serbowědže, pismowstwje a mjeńšinowej politice. Vychází ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech v nákladu 300 výtisků. • Cena jednotlivého čísla 20,-Kč.

- Vydává Společnost přátel Lužice/ Towaršnosć přečelow Serbow/ Towarišnosć psijašelow Serbow, **styčná adresa: náměstí Jana Palacha 2, Praha 1-Josefov, CZ-116 38, www.luzice.cz.** • **Bankovní spojení: ČSOB (Poštovní spořitelna) 181 757 044/ 0300.** • **Vedoucí redaktor: Mgr. Josef Šaur,**
- **Zástupce vedoucího redaktora: Mgr. Petr Kalina** • **Redaktoři: Ph.Dr. Zuzana Bláhová, Ph.D., Radek Čermák, Mgr. Ondřej Doležal, Mgr. Jan Zichynč, Ph.D.**
- **E-mail redakce: cesko-luzickyvestnik@centrum.cz** • **Redakční uzávěrka: 15. dne předcházejícího měsíce**
- **Předplatné na rok 2008: ČR 200,- Kč, členské příspěvky 300,- Kč, zahraniční 20 €, při platbě v hotovosti 15 €, sociálně slabí mohou požádat o snížení.** • **Objednávky: Klára Poláčková, Pionýrů 310/5, 289 23 Milovice, tel. a SMS +420 607 588 684, el. adresa: polackova.klara@seznam.cz.** Abonenci ze ZRN těž prez referenta Domowiny za kulturne naležnosće a wukraj, Budyšin. • **Předplatné je vázáno na kalendářní rok a je splatné nejpozději do konce března. Pro ukončení předplatného je nutné se odhlásit. Stížnosti na nezaslání vyřizuje Klára Poláčková.** • **Redakce se nezotožňuje vždy s názory autorů. Za věcnou a slohovou stránku příspěvku odpovídají příslušní autoři.**
- **Používat zdroje ČLV je možné s podmínkou uvedení zdroje a internetové adresy www.luzice.cz, pokud je dílo již zatíženo autorskými právy, platí zásady prvotního zdroje.** • **Bytí časopisu je založeno na práci dobrovolníků.** • **MK ČR E 6880 • ISSN 1212-0790**